

Проростень (збірка)

Михайло Драй-Хмара

ПРОРОСТЕНЬ

Під блакиттю весняною
сушить березень поля,
і співає підо мною
очервонена земля.

Був там гроз кривавий подих,
дощ топив людей, звірят, —
та із нурт, із темноводих,
вирнув новий Арарат.

І дзвенять стожарно дуги:
Мир хатам убогим! мир!
Вже ніхто не візьме вдруге
вас в невольничий ясир!

Вітер, вітер, з хмарних кубків...
Став ковчег посеред гір,
і, як Ной, я жду голубки:
хочу вийти на простір!

* * *

Розлютувався лютий надаремно:
Скоро з стріх закапає вода,
Вийде в поле віл під'ярмлений,
І я помандрую, як Сковорода.

Передо мною відкриті всі дороги
(не обмину й мишачої нори) —
понесу в саквах своїх убогих
сіромахам на вихліб дари.

Бідний сам, я не йду на хитрі влови:
З серця в серце наллю я пісень, —

Хай в них блакитніє новий,
Осяйний, безсмертний день!

* * *

Ще губи кам'яні дахів високих
Пожадливо бузу татарську ссуть,
Ще безматень у вульні велетенським
Не зворухнувся:
Грузно спить, —
А вже
Набряклими повіками за містом
Моргає хтось
І пальцями нервово
По ринві стукотить.

Бульвари.
Сніг таранкуватий —
як стародавній мармор,
а коло прикорнів чорніє:
провалились рани...
І сльози
(не мої — дубів померклих)
Моє обличчя й руки кроплять.

Чого ви плачете незрячі?
Нехай брудною дергою
Вкривається дорога,
Нехай замість блакиті
Висне повсть, —
Та вірте:
Скоро, скоро
До нас веселик прилетить,
І ще послухаєм музик,
Коли і в хаті найбіднішій,
І в найубогішій кварталі,
І в кожному місці
І в кожному серці
Заквітнуть соняшні троянди...
ґриджолами
Мовчазно

Кожух проїхав.

* * *

Я полюбив тебе на п'яту
Голодну весну... Всю до дна.
Благословив і путь прокляту,
Залиту пурпуром вина.

Орлицею на бій летіла
Ти добросерда, а не зла.
Я бачив кров на юних крилах
І рану посеред чола...

І знов горбатіла Голгота
Там, де всміхалися лани,
Вилазив ворог на ворота,
Кричав: розпни її, розпни!
І гіркоту цієї муки
Пили ми з повного відра
І, мовчки поєднавши руки,
Були як брат і як сестра.

* * *

На горі розцвітає яблуня,
Розцвітає білим шатром.
Вітер їй: — Стережись! на зваблювання,
На чари твої - буруном!

А вже небо в квітчастих паволоках:
Хмарна галич біду пасе.
Ой, ярує вітер в червоних таволга:
Як зірветься - ввесь цвіт знесе!

* * *

Горять священні орифлями
Революційної весни.
Ми ждем і вірим коло брами.
Горять священні орифлями,

І сонце в грудях і над нами,
І сонцем завітчались сні.
Горять священні орифлями
революційної весни.

* * *

Мене хвилює синій обрій
І вітер весняний, рвачкий,
Що всі думки мої недобрі
Розмає, як пухкі хмарки.

І синявою молодю
Сповняється ущерть душа...
Он журавлі понад грядою
Назустріч з вирію спішать.

Не треба дум, вагань не треба:
Трудний до сонця переліт, —
Та в голих, у безлистих вербах
Вже грає вітер на весь світ!

* * *

Долі своєї я не клянু
Бути луною, будить луну.

Віршником був я рунних полів —
Гнівом на дуків дух мій горів.

Пісня — посестра, степ — побратим, —
вольная воля трьом нам усім.

Двічі я зрадив ніжну сестру.
Потім побачив: без неї умру...

Втретє ми стрілись на чужині,
Як запалали перші огні,
І положив святий зарік —
Не розлучатись навік.

Брате мій, сетро, любі мої,
Вітер жене нас у дивні краї.

З вітром ми щирі: вітер — наш друг, —
хто цей розірве четверокруг?

Я і посестра, вітер і степ —
Ніжність і воля, сила і креп.

Бути луною, будить луну, —
Долі своєї я не кляню.

* * *

Я світ увесь сприймаю оком,
Бо лінію і цвіт люблю,
Бо рала промінні глибоко
Урізались в мою ріллю.

Люблю слова ще повнодзвонні,
Як мед, пахучі та п'янкi,
Слова, що в глибині бездонній
Пролежали глухі віки.

Епітет серед них — як напасть:
Уродиться, де й не чекав,
І тільки ямби та анапест
Потроху бережуть устав.

Я славлю златокоосу осінь,
Де смуток мій — немов рубін,
У перстень вправлений; ще й досі
Не випав з мого серця він.

Дивлюся й слухаю: прозоро
Співає струмiнь битія,
І віриться, що скоро-скоро
Так само заспіваю я.

* * *

ШЕХЕРЕЗАДА

I

Я п'ю прив'ялу тишу саду,
Як стигне пізній холодок,
І слухаю Шехерезаду,
Що знає тисячу казок.

До мене простягла долоні:
"Я жду давно тебе, — прийди!"
А на блакитній оболоні
Зринає срібний молодик.

За садом царина і поле.
Гей, скільки йде туди стежок!
Не переслухаю ніколи
Шехерезадиних казок!

II

Стогнала ніч. Вже гострі глиці
Проколювали більма дня,
І синьо-золоті грімниці
Дражнили відгульня-коня.

Розбурхалася хмар армада, —
А ти, опалена, в огні,
Ти, вся любов і вічна зрада,
Летіла охляп на коні.

Під копитом тріщали ребра,
Впинались очі в образи, —
А ти розпліскувала цебра
Передсвітання грози.

Із бур, о молода гонице,
Ти пролила своє дання —
І світом гомін і стрілиці
Дзвінкокопитого коня.

III

Помережав вечір кучерявий

Льодяними ґратами вікно.
Жовтожарні там горять заграви,
Голубе кипить вино.

А за ґратами останню мичку
Допрядає скалоокий день.
Бачу усміх твій крізь сніжну мжичку,
Чую голос вітряних пісень.

Доки ти манитимеш з надземних,
Зачарованих тобою берегів?
Я не хочу потороч таємних
І важких, морочних снів.

Поведи мене в простори сніговії,
Де метелиця розгониста гуля
І смерком дрімає й леденіє
Під пухнатими заметами рілля.

IV
Я побачив тебе з трамваю.
Ти все та ж: голуба й ясна, —
Тільки я, тільки я не розмаю
Снігового сна.

Ти прийшла у вербляницю: "Здрастуй!
Про мене - хай верби цвітуть:
Не топтатиму синього рясту,
У глуху виїжджаючи путь".

Ожило у душі незабутнє...
Золотіє бань вінок,
І співає в далеке майбутнє
Трамвайний дзвінок.

* * *

ПРОЩАННЯ З ПОДІЛЛЯМ

Прощайте, товтри круглогруді,
І ти, гніздо Кармелюка,

Де й досі бойові погуди —
Мов червенці чумака,

І ви, якри крутоберегі,
Де стільки раз лилася кров...
Прощайте скомпії, береки:
Побачимось не скоро знов.

Минуть роки, і кров зашерхне,
І висхне Збруч, мутна ріка —
І тільки пісня не померкне,
Як гнів і ніж Кармелюка.

* * *

І знов, як перший чоловік,
усім тваринам дав я ймення;
Я зорі сестрами нарік,
А місяць — побратим у мене.

І всяку душу я живу
нарік, надхнений, по вподобі, —
а сам на самоті живу:
моя душа — безводна Гобі.

В свічаді зоряного сна
я бачу добрі й злі години...
У кого серце віщуна,
тому не обіймать людини.

* * *

М. Хвильовому

Лани - як хустка в басамани,
А з підметів низьких долин
Заносить духом конопляним,
І вигорілим тхне полин.

Самотній, з журавлем, колодязь
Над полем журиться давно.

Вмочає сонце в сонну потязь
Золототкане полотно.

Як віл, іде поволі днина.
Застигла колова шулік.
Коли ж задзвонить тут машина,
Засяє електричний вік?

* * *

Вона жива й нежива
Лежить у полі нерухомо.
Не зранять соняшні слова
Передосінньої утоми.

Над баштами сонні оси,
Замовкли коники в стерні,
І ледве чуть, як в гущині
Тече червоноките просо.

І дві копи — плече в плече —
Над нею тужать злотомитрі,
А літо бабине в повітрі
Комусь на смерть кошулю тче.

За магалою мріє млин,
Немов приколотий метелик.
Не чути вітру з верховин:
Ласкава тиша сон свій стеле.

* * *

Наставила шовкових кросен
І павутинням обвела:
Густий кармін і синя мла, —
Над ними - ясноока осінь.

З гарману сонце золоте
Скотилось на пухку соломку,
А сум вертається додому,
Мій сум, що восени росте.

У вирій потягли гагари,
І тужить десь вечірній дзвін:
За ними серце навздогін,
Віддаючи останні дари.

Не дожене: мов та бджола,
Воно блукає манівцями...
О серце, оповите снами,
Чому ти не дзвінка стріла?

* * *

Сerpневий прохолонув вар.
Напрявши гарусної пряжі,
Мереже кучеряві мажі
Вечірнім золотом гаптар.

Ще зелено в блідій поливі,
Як на осінніх косах верб,
А вже кладе хтось тіні гливі
На тонко викреслений серп.

Померкло горяне горно.
Вдягає ніч жалобне рам'я.
О, хто це ранить утлу пам'ять?
День одгорів. Давно.

* * *

Зоріти ніч і бути з вами,
холодно-росяні поля,
і слухать, як гуде з нестями
і стугонить вночі земля...

Як в темряві усе завмерло!
Хрусткий на серці стигне лід,
і з неба падають, мов перли,
огненні сльози Персеїд.

* * *

Суха зима. Земля - як жужіль,
Така моруга і стара,
А десь на півдні білий кужіль
Пряде метелиця-кура.

В замурзані глухі квартали
Вступає вечір гомінкий,
Кладе на голосні цимбали
Новітнього життя ланки.

І чийсь терпкий, лунавий голос
Безсило в'ється круг стовпа:
Струнка, немов порожній колос,
Під ліхтарем співа сліпа.

Та спів її перебивають,
Сплітаючися повсякчас,
Майданів гул, дзвінки трамваїв
І гомін різномовних мас.

В розкритий рот, в незрячі очі -
Студений вітер, пилюга...
"О, де літа мої дівочі?" —
На брук, на тротуар ляга.

Питає у людей, у вітра,
За що їй муки ці терпіть, —
Що скаже стоголова гідра
І що їй вітер прошумить?

Ах, вітер сам над містом тужить, —
Ну, що для нього ця журба?
І завжди тупо і байдуже
На неї позира юрба.

Суха зима. Земля - як жужіль,
Така моруга і стара,
А десь на півдні білий кужіль
Пряде метелиця-кура.

* * *

МАТИ

I

На чолі вінчик паперовий
і хрест вощаний у руках.
Не усміхнуться чорні брови,
хоч квітне усміх на устах.

В журбі васильки й рута м'ята.
Задумавсь ладан в синіх снах,
і сумно-сумно пташенята
квильять у неї в головах.

II

Убогий цвинтар і ворота, —
та як побачить, як обнять?
Встрягають ніжки у болото:
Весніє — журавлі летять.

Не розлучила матір з сином
і невблаганно люта смерть —
і він розцвів над нею крином,
любов'ю сповнений ущертъ.

* * *

На смерканні. Гасне вечір,
Потопає в сизій млі -
І розтанув серця глетчер
В дивних пахощах землі.

Жду. Чи прийдеш, добрий, ніжний?
В темну синь через зеніт
Плине Лебідь білосніжний,
Розгорнувши вільний літ.

Застила туманом очі
(очі повні зоряниць) -
І збагнути серце хоче

Таємницю таємниць.

Мить – як безвік. Безгоміння.

Ось прислухайсь, не диши...

Чуєш радісне квиління

Несамотньої душі?

* * *

Ой, колом сонце догори!

Стежки протряхають.

Засинив волохатий сон яри.

Ідуть до гаю.

"Ти чув, як свищуть бабаки?"

"Уже майдан зазеленів".

"А вчора дикий голуб прилетів".

"А в вербах виткнувся рогіз пухкий".

Прийшли і точать сік з берез

крізь очеретяні цівки

і рвуть солодкі спичаки

в прозорім холоді озер.

Пускають сонечко з руки:

Яку то доля вкаже путь?

І стежать, як спаровані повзуть

Червоно спинні козачки.

Ой, колом сонце догори!

Стежки протряхають.

Засинив волохатий сон яри.

Ідуть з гаю.

* * *

За водою зозуля кує,

Сонцем бризка клечальна неділя, —

А дитина ті бризки – в запілля...

Сонце добре, не скаже: — Моє!

Берегами дзвенить луна
(на тім боці співають дівчата):
— Пісне, пісне, чого сумна,
Заквилила в смарагдах свята?

Нахилилась до вуха мого,
Як дівча, кучерява завода:
— Ой дитино, ще буде нагода –
Підростеш, так узнаєш чого.

* * *

Розлив свій гнів і стих.
Струмки рокотять яром,
І райдуга стожаром
Дзвенить у стих.

А він вже на луці!
Не слухається татка:
Заголить ноження
І в мандрівці!

Кругом скалки, огні...
Нахилиться дитина –
Горить в руках зорина, —
Чи то ж у сні?

Ах, сон той – віщий дзвін:
Куриць, мете сніжниця,
А він у пісні сниться –
Мов навздогін.

* * *

НА ПОБЕРЕЖЖІ

Жайворонить високий крилас,
А кругом – верболозі нетрі.
Метелик не прудкокрилий
Плутається в повітрі.

Любо йти на озера й луки:
В цю благодатну мить
Благословляють незримі руки
Тих, в кого серце болить.

Ніхто не нагонить іззаду,
І спереду не видно нікого.
Лози. Піски. Левади.
Я загубив дорогу.

* * *

КРИМСЬКІ ЦИКАДИ (З Махара)

Із виноградних лоз, що понад шляхом в'ються,
У сьйві ранку я почув отут уперше,
Немов сопілки звук тремтячо-металевий,
Цикади пісню.

Здавалося, вона декламувать хотіла
Чийсь гекзаметри, таки дзвінкі й прозорі:
З запалом, без цезур почне... і на четвертім
Замовкне нагло.

Колись... давно... оцим напівантичним краєм
У сьйві ранку йшов ще юний грецький віршник.
На море дивлячись, він скандував напам'ять
Свого Гомера.

Уривок той малий, гекзаметра півчверті,
Перейняла в лозі тямка її прамати,
А нині ви його повторюєте дзвінко,
Мої цикади!

* * *

На прю стає холодний ранок:
Ще схід дрімає в сизій млі,
А голубий, як льон, серпанок
Затлівсь над скибами ріллі.

Іду. За річкою співають
Десь півні – скрізь такий простір –
І чуть, як верховіттям має
Широколистий осокір.

Підбилась високо зірниця
І гасне, міниться ген-ген –
І раптом: огняна зіниця
Новітній озирає день.

* * *

Бреду обніжками й житами.
Кругом волошки, дикий мак,
А гони вбік – біжить ланами,
Переливається байрак.

Не диха вітер. Сонце – в плечі.
По межах, де збуяв пирій,
Стрибають коники й щебече
Десь жайворонок угорі.

І в сяйві все палає й мліє,
А в далині, де небосхил
З землею злився, бовваніють
Горби смарагдових могил.

* * *

Мені сниться: я знов на Поділах,
На гарячій землі лежу.
Голубіє юга сизокрила,
І дзвенить над ухом жук.

А кругом молоко гречки,
Наче мори яке запашне...
Сонце спустило вервечки
І колисає мене.

Я з землею зрісся – не вирну,
Тільки чую під спів бджоли,

Як ремигають сумирно
Десь на стерні воли.

* * *

Ласкавий серпень. П'яне сонце
Диктує ще яркі слова.
Не першина мені огонь цей,
А так хмеліє голова,
І хтось у серці радість множить
Легку, як срібне волоконець.

Ще зацвітуть удруге рожі:
Для всього буде вороття.
Серпневий день такий погожий,
Мов перший день життя.

* * *

ЗАВІРЮХА

Летить над містом завірюха,
Неначе відьма зла,
А місто тільки щулить вуха:
Ух, як хурчить мітла!

Загруз трамвай. На вікнах більма,
І сліпнуть ліхтарі...
На чорта нам такого фільма?
доволі жартів, гри!

Та ні ж! чорти зняли гармидер
І крутять, валять з ніг,
А хтось із мільйонів відер
Шпурля на землю сніг.

Чого ж ми стали? - Їдьмо, їдьмо!..
Куди там їхати? - Стій!
Регоче сивокоса відьма,
Шаліє сніговій.

* * *

В СЕЛО

Блискучий сніг, колючий вітер,
Гудуть натягнуті дроти.
Шляхів нема, немов хто витер,
І важко проти вітру йти.

Навколо снігова пустеля,
Холодна осяйна краса,
А зверху віковична стега –
Чужі й порожні небеса.

А де ж ті стріхи кострубаті? –
Скрізь кучергани намело,
І ні однісінької хати –
Неначе згинуло село.

За революцію вмирало,
Терпіло війни, голод, мор,
І от для нас – рятунок рало,
Для нього – страта і розор.

За кучерганом за високим
Он Ленін із ясным чолом:
— Ось тут, ось тут воно, під боком
Курою замело кругом...

І знову грузько я ступаю,
А в очі пилом сніговий...
О серце, серце, бийсь до краю,
Поки хоч крапля є надій!

Замети розтопи сльозами,
Огнем палючим розпали,
Або вже розірвись з нестями,
Розвійсь, як пригорща золи!

Блискучий сніг, колючий вітер,
Думки – натягнуті дроти.

Шляхів нема, немов хто витер, —
А треба йти!

* * *